

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

ԿՈՐԻՒՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԵՐԿԵՐԸ

Ա. — ՎԱՐՔ ՄԱՇՏՈՑԻ

Այս յօդուածաշարքին նպատակն է հաստատել թէ Մաշտոցի Վարքին հեղինակը, Կորին Վարդապետ, հեղինակն է նոյնպէս Գրիգորի վարդապետութեան, ինչպէս նաեւ Ագաթանգեղոսի եւ Փաւստոսի Պատմութիւններուն:

Յօդուածաշարքը պիտի բաղկանայ չորս մասերէ: Առաջին մասով պիտի տրուին շարք մը հատուածներ, առնուած Մաշտոցի Վարքէն, որպէսզի ընթերցողը աչքի առջեւ ունենայ Կորինեան բառամթերքը եւ ոճը ներկայացնող պատկեր մը:

Երկրորդ մասով պիտի տրուի հատուածներու շարք մը, քաղուած Ս. Գրիգորի Վարդապետութենէն, ջոյց տալու համար թէ այդ գրուածքը ծայրէ ծայր կը ներկայացնէ Կորինեան ճոխ եւ ինքնայատուկ բառամթերքը եւ հարազատ ոճ, ինչ որ երաշխիքն է հեղինակի նոյնութեան:

Երրորդ մասը պիտի ըլլայ հատուածներու հատընտիր քաղուածք մը Ագաթանգեղոսի Պատմութենէն, ուր պիտի տեսնուին դարձեալ Կորինեան նոյն բարացուցական բառամթերքը եւ ոճը, որոնք տեսնուեցան նախորդ երկու երկերուն մէջ:

Չորրորդ մասով պիտի ներկայացուին հատուածներ Փաւստոսի Պատմութենէն, որոնք գրուած են նախորդներուն նման Կորինեան բառամթերքի եւ ոճի ազատ կիրառութեամբ:

Ստորեւ արտագրուած հատուածները թուագրեցինք, որպէսզի ղերութիւն ընծայուի կատարակելիք համեմատութեանց, որոնք պիտի թելադրուին յօդուածաշարքի յաջորդական մասերուն մէջ: Ընդգծեցինք այն բառերը, որոնք բարացուցական են Կորին Վարդապետի կիրարկած լեզուին:

1. — Եւ վասն նորին լուսաւոր վարդապետութեան եւ հրեշտակաբար կրօնիցն առաքինութեան, զմտաւ ածելով յիշատա-

կարանս առանձին մատենանշան ծաղկեցուցանել. — Վարք Մաշթոցի, Գ. Ֆնտգլեան, Երուսաղէմ, 1930, տող 4-7:

2. — Եւ արդ առեալ նախարանեսցուք եթէ իցէ՞ համարձակութիւն գրով նշանակել զվարս արանցն կատարելոց, ո՛չ ի մէնջ առուեսախօսեալ մերոյն կարծեօք վիճարանելով, այլ յօրինակացն տուելոց զընդդիմակացն բարձրացուցանել. — Տ. 21-25:

3. — Եւ ի Մովսիսական պատմութեան յայտնի է երանելեաց արանցն ազնուականութիւն, ճշմարտութեան հաւատոցն հաստատութիւն, ասուածամեծն ասուածամուխ կենացն վայելութիւն, սքանչելական կենացն պայծառութիւն. — Տ. 33-37:

4. — Սոյն օրինակ եւ ամենայն գիրք հոգեպատեմք նշանակեալ ունին զբարեութիւնս ամենայն զօրաց. — Տ. 60-62:

5. — Իսկ մեծին Մովսէսի զառաւելագոյն զասուածամուխ մերձաւորութիւն ամենայն եկեղեցական գրովք հնչեցուցեալ, զորոյ եւ զտղայութեան զկայտառութիւնն յայտ արարեալ ասուածեղէն օրինացն, նաեւ զայլագոյնն զՅոթորի եւս զխրատն չանցուցեալ անգիր. — Տ. 90-95:

6. — Բայց ո՛չ միայն զմեծամեծսն, այլ առաւել եւս զթեթեւագոյնս՝ բարձրագոյնս անբազմամեծսն Գրիստոս որ սակաւիկ ինչ գծալի իւղոյն յարգէ. — Տ. 107-110:

7. — Հանգոյն սմին եւ Ղուկաս յրսկիզքն Առաքելագօրծ մասեցին դնէ. — Տ. 160-161:

8. — Առն, զոր ի նախակարգ բանիս, նշանակեմք, վասն որոյ եւ փոյթ արարեալ մեր պատմելոյ, էր Մաշթոց անուն, ի Տաւրոնական գաւառէն, ի Հացեկաց գեղջէ, որդի առն երանելոյ Վարդան կոչեցելոյ. — Տ. 185-188:

9. — Ի մանկութեան քիսն վարժեալ հելլենական դպրութեամբն ...: Տեղեկացեալ եւ հմուտ եղեալ աշխատակեաց կարգաց, ցանկալի եղեալ զհնուորական արուեստին իւրոց զուգականացն. — Տ. 188-195:

10. — Եւ այնպէս ամենայն փորձութեանց ի վերայ հասելոց կամայական քաջութեամբ արարեալ եւ պայծառացեալ, ծառայեալսն եւ հաջոյ լինէր Աստուծոյ եւ մարդկան, — Տ. 215-218:

11. — Նոյնպէս առաւել հոգ ի միտ արկանէր զհամաթխարհական սփոփելոյ.
— Տ. 232-3:

12. — Յարուցեալ այնուհետեւ հասա-
նէր առ սուրբ կաթողիկոսն Հայոց մեծաց
որոյ անունն ճանաչէր Սահակ, զոր պատ-
րաստական գտանէր՝ նմին փութոյ հաւան-
եալ. — Տ. 240-243:

13. — Եւ այնպէս բազում աշխատու-
թեանց համբերեալ վասն իւրոյ ազգին
բարեաց ինչ օծան գտանելոյ: Որում պար-
գեւէր իսկ վիճակ յամենաւեհոհոյեմ Աստու-
ծոյ՝ հայրական չափուն ծնեալ ծնունդս նո-
րոգ եւ սքանչելի՝ սուրբ աղօլել իւրով՝ նշա-
նագիրս հայերէն լեզուին. — Տ. 301-306:

14. — Յորոց թուղթս աւետազիրս
հանդերձ ճեղհասուր պարգեւօքն, եւ ամե-
նայն իւրայլոն՝ ի շնորհացն Աստուծոյ՝
ճանապարհորդ լինէր. — Տ. 331-333:

15. — Քանզի յԱստուծոյ առեալ եւ
աստուածագիր հրաման ի բազուկս այրն
ասուածասես ի լեռնէն իջանէր, այլ վասն
վրիժագործ ժողովրդեանն, որոց թիկունք
ի տէրեւինս եւ կործան յերկր, տիրա-
դրուժք իւրեանցակուռ ծուլածուին Երկիր
պագանէին եւ զնորին հրամանաբեւեմ սրտա-
ռուչ սրտաբեկ կաջուցին. — Տ. 339-345:

16. — Բայց մի որ յանդգնագոյն վասն
ասացելոցն զմեզ համարեսցի թէ զսարդ
զայր մի խոնարհագոյն ընդ մեծին Մովսէսի՝
ընդ ասուածախօսին՝ սքանչելագործին
նմանեցուցեալ հաւասարեաց. — Տ. 352-5:

17. — Որոց առեալ զամենայն նախա-
րարագունդ աւագանւոյն ամբոխ, ի քաղա-
քէն իւրալ պատահէին Երանելոյն զափամբ
Ռաթ գետնոյն, եւ զյամկալի ուղղովն միմեանց
տուեալ, ուստի եւ բարբառօք ջնծութեան
եւ կրօնք հոգեւորօք եւ բարձրագոյն օրհ-
նութեամբք ի քաղաքն դառնային. — Տ.
361-366:

18. — Յայնժամ վաղվաղակի հրաման
առեալ ի թագաւորէն՝ սկիզբն առնելոյ
զխուժագլուծ կողմանսն Մարաց, որք ո՛չ
միայն վասն դիւական քառանայակի բա-
րուցն ճիւղազրեան, այլ եւ վասն խեցրե-
կագոյն եւ խոշորագոյն լեզուին դժուարա-
ւատոյցք էին, առ ի յարդարի եւ զնոսա
հարանց ամացն ծնունդս, առեալ պարզա-
խօսս, հոնտորաբանս, կրթեալս, ասուա-

ճասուր իմաստութեանն ծանօթս կացուցա-
նէին: Եւ այնպէս միջամուլս եղեալ հանգա-
մանօքն օրինապատգամացն, մինչեւ բնաւ
արտաքոյ իւրեանց բնականութեանն զեր-
ծանել. — Տ. 368-376:

19. — Եւ ի ձեռն առեալ այնուհետեւ
առուածագլուծ մշակութեամբ զաւետարա-
նական արուեստն ի թարգմանել, ի գրել եւ
յուսուցանել, մանաւանդ հայեցեալ ի տեառ-
նաբարբառ հրամանացն բարձրութիւն որ
առ Երանելին Մովսէս եկեալ վասն ամե-
նայն իրացն եղելոց՝ յասուածեղեմ պատ-
գամացն բարձրութիւն աւանդելոցն՝ մա-
տենագրել առ ի պահեստ յաւիտեանցն որ
զալոցն էին. — Տ. 376-384:

20. — Զոր եկեալ կատարեաց ամենա-
փրկիչն Քրիստոսս ճեղհասուր հրամանաւն,
եթէ «եղէջ ընդ ամենայն ազգս», եւ եթէ
«Քարոզեցի աւետարանս ընդ ամենայն
տիեզերս»: Ուստի եւ Երանելի հարցն մերոց
համարձակութիւն առեալ, յուսալից փու-
թով եւ երեւելի եւ արդիւնակատար զիր-
եանց մշակութիւնն ցուցանեն. — Տ. 390-
395:

21. — Եւ անդ ընդելական սովորու-
թեամբն ի կիր արկեալ զվարդապետութիւնն
հաւասարութեամբն բարեպաշտին Շարա-
թայ, լի առնէր զգաւառն ողջունիւ աւե-
տարանին Քրիստոսի. — Տ. 446-9:

22. — Եւ ժողովեալ մանկունս առ ի
նիւթ վարդապետութեանն, առաւել զգա-
լանալիս զվարդեանագոյն զճիւղաբարդոյ
կողմանցն. — Տ. 459-461:

23. — Այր սուրբ եւ երեւելի՝ հայրա-
բարդ ժառանգաւորաց եկեղեցւոյ. ապա
եւ զերկիրն Սիւնեաց վանականօք լնոյր՝
Յորում ժամանակի պարգեւեալ յԱստու-
ծոյ հասանէր ի զլուխ իշխանութեանն
Սիւնեաց քաղն Սիսականն Վասակ, այր
խորհրդական եւ հանճարեղ եւ յառաջիմաց
ճեղհասուր իմաստութեամբն Աստուծոյ.
— Տ. 464-470:

24. — Դարձեալ յետ ժամանակի ինչ
ընդ մէջ անցելոյ, հոգ ի միտ արկանէր՝
սիրելին Քրիստոսի եւ վասն բարբառոսա-
կան կողմանն, եւ առնոյր կարգել նշանա-
գիրս վրացերէն լեզուին, ըստ շնորհեցելոյ
նմա ի Տեառնէ. — Տ. 475-478:

25. — Եւ վասն ժամագլուծ ազգին՝

բարբարոսաց եւ եկեղեցեաց հաստատութեան, եւ մեծամեծ պարգեւօք պատուեալ: Վասն որոյ հաւանեցունեալ ճշմարտին զարթունան, անբնկալ թողոյր. — Տ. 545-8:

26. — Եւ նոցին ռոճիկ կարգել ի պառնագոյն տեղին, յոր եւ երանելին զվարդապետութիւնն իւր ի գործ արկեալ եւ ժողովելոցն քաղցրացունէր. — Տ. 561-4:

27. — Դարձեալ առաւելեւ երկիւղածն յլստուծոյ արքայի Ալուանից՝ միամիտ փութով հրաման տալիս սասանայակիր եւ դիւամուլ ազգին՝ սաստիւ թափել զերծանել յունայնավար հնացելոցն եւ հնազանդ լինել ամենահեղտ լծոյն Քրիստոսի. — Տ. 617-21:

28. — Եւ եկեալ ի սովորական տեղիսն զընդելակոն ողջոյն՝ Սրբոյն Սահակայ եւ ամենայն պատահելոցն տուեալ, պատմէր նոցա վասն այնր եւս նորագործ իրացն. — Տ. 652-6:

29. — Եւ այնպէս զամենայն ժամանակս իւրեանց յընթերցութեան զրոց ծախէին հարբն զտիւ եւ զգիշեր, եւ նովին ծաղկեալք եւ շահաւէտեալք օրինակ բարեաց ուսումնասէր առնթերակայից լինէին, մանաւանդ զի ունէին պատուիրանս զգուշացուցիչս յաստուածակալոց պատգամաւորացն. — Տ. 689-693:

30. — Եւ այնպէս յամենայն կողմանս Հայոց, Վրաց եւ Ռուսանից զամենայն ժամանակս կենաց իւրոց, զամառն եւ զմանռն, զտիւ եւ զգիշեր անվեհեր եւ առանց յապաղելոյ իսկ իւրով աւետարանական եւ ողջապատում զնացիւքն առաջի թագաւորաց եւ իշխանաց եւ ամենայն հեթանոսաց՝ անընդդիմակաց ի հակառակորդաց զամե. նափրկչին Յիսուսի անուն կրեաց յանձին. — Տ. 711-7:

31. — Ուստի եւ յայտնի իսկ է եւ առանց խուզելոյ, եթէ ոչ վասն անձին տմեկնութեան այլ համալսութեան յուսումն զայն գործէր, որ է օրինակ ամենայն հնազանդելոց. — Տ. 769-772:

32. — Դանգի միապատիւ է աստուածակոյնն եւ ոչ բազմաբար. — Տ. 766:

33. — Եւ այնպէս յառաջ ամենայն աստուածեղէն գանձուցն վայելչութեամբք լցեալք պարարտացեալք խաղացեալք գային, ի բազում ժամանակս նովին ի նոյն կանխեալք՝ եւ ի նմին համապագողեալք. — Տ. 800-803:

34. — Վասն որոյ սիւննոգոսական հայրապետացն եկեղեցեացն սրբոց նշանակեալ ազգ առնէին ճշմարտահաւատ փառաւորացն Սահակայ եւ Մաշթոցի: Եւ նոցա ճշմարտասէր փութով զայն ի միջոյ բարձեալ աշխարհահալած արտաքոյ իւրեանց մերժեցին, զի մի ի լուսաւոր վարդապետութիւնն ծուխ ինչ սատանայական յարիցէ: Յետ այնորիկ դէպ լինէր նովին ճշմարտութեամբ երանելոյն Սահակայ լցեալ աւուրբք երկայն ժամանակօք եւ վայելչացեալ աստուածաբէր պողոյն բարութեամբք. — Տ. 806-815:

35. — Իսկ երանելի զուգականին լուեալ, զՄաշթոցէ ասեմ, բազում անծկայրեաց տրտմութեամբ եւ արտօսորագութ ողբովք եւ ծանրաբախձ հոգովք պաշարեալ զնէր. զի թէ առաքեալն սուրբ ոչ գտեալ առժամայն զընդելակիցն զՏփոտոս՝ անհանգիստ զհոգւոյն ասէ, որչափ եւս առաւել միանգամայն զհրաժարելոցն սաստիկ կարիս մնացելոցն է համարել. — Տ. 840-845:

36. — Եւ զցայգ եւ զցերեկ պահօք եւ աղօթիւք եւ ուժգին խնդրութեամբք եւ բարձրագոյն բարբառովք աստուածավեր պատուիրանացն հրամանս յուշ առնելով զզուշացանելով ամենայն մարդոյ. — Տ. 852-5:

37. — Եւ նովին հոգեկրօն վարուք հասանէր սրբոյն Բիսոսակոյ կատարումն յետ սակաւ ինչ աւուրց հիւանդութեան. — Տ. 865-7:

38. — Եւ համարածեալ զծնուն հաճապողաբարձս յերկինս, զամենայն մնացեալսն յանձն առնէր շնորհացն Աստուծոյ. — Տ. 871-3:

39. — Եւ երկրորդն այլ աշակերտ Յովհան անուն, յոր իսկ սուրբ վարդապետասէր եւ նեւրահապաւում. — Տ. 912-3:

40. — Ոչ ի պատիւ ինչ սրբոցն Աստուծոյ որք ամենապարծ եւ կենդանաւոր խալիւն ծանուցեալք յարգեցան, այլ յօրինակ քաջաւերիլ հոգեւոր ծննդոց իւրեանց. — Տ. 939-941:

Անշուշտ կարելի էր երկարել այս շարքը, բայց այսքանը կրնայ բաւարար համարուիլ առաջադրուած նպատակին համար:

Ն. ԱՐԲ. ԾՈՎԱԿԱՆ